

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยเรื่อง ชุดโครงการวิจัย การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น สู่กิจกรรมเสริมทักษะ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับรวบรวมมาพัฒนาการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่แบ่งเป็น 9 ประเภท

ตาราง 4.1 แสดงรายละเอียดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
1. เกษตรกรรม	เกษตรกรรม อาชีพหลักของคนไทย ในแต่ละพื้นที่จะมีการทำการเกษตรเพาะปลูกพืชผักผลไม้ หรือเลี้ยงสัตว์ที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับลักษณะทางภูมิศาสตร์และภูมิอากาศของพื้นที่ โดยในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีมีคุณภาพนั้นผู้เฒ่าผู้แก่ได้สั่งสมความรู้ เทคนิควิธีการ จนเกิดเป็นภูมิปัญญา ในอำเภอ ดอยหล่อภูมิปัญญาทางด้านเกษตรกรรมอย่างหลากหลายโดยถ่ายทอดผ่านปราชญ์ชาวบ้าน 1. การเร่งให้ลำไยออกดอก ทั้งนี้แต่เดิมก่อนมีการนำสารเคมีเร่งดอกลำไยมาใช้ ชาวบ้านจะทำการบังคับให้ลำไยออกนอกฤดูโดยการใช้ลวดรัดโคนต้น เพื่อขัดขวางการลำเรียงน้ำไปเลี้ยงลำต้น จึงกระตุ้นให้ต้นลำไยออกดอกเพื่อแพร่พันธุ์ตามกระบวนการทางธรรมชาติ ซึ่งในปัจจุบันยังมีการประยุกต์ภูมิปัญญานี้ในการเร่งให้ต้นมะนาว หรือต้นไม้ที่ต้องการออกดอกอีกด้วยและยังมีอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถบังคับให้ต้นไม้ออกดอก

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>ได้คือ การนำเอาผ้าชิ้นหรือผ้าถุง มารัดรอบโคนต้นไม้ที่ไม่ออกดอก ออกผล ประหนึ่งว่าหลอกว่าเป็นต้นตัวเมีย เป็นต้น</p> <p>2. การกำจัดศัตรูพืชด้วยสมุนไพรภูมิปัญญานี้มีแพร่หลายในปัจจุบัน อาทิ สะเดา ตะไคร้โดยตำละลายน้ำพ่น ฉีด หรือรดบริเวณพืชผักที่ต้องการ แต่นอกจากสมุนไพรดังกล่าวแล้วยังมีการนำน้ำพริกที่เหลือจากการรับประทานอาหารมาละลายน้ำรดต้นพืชเพื่อป้องกันศัตรูพืชอีกด้วย</p> <p>3. การปลูกผักแบบผสมผสาน ทั้งนี้โดยการปลูกผสมปนเป ในแปลงเดียวกัน เพื่อป้องกันแมลงและศัตรูพืช</p>
<p>2. อุตสาหกรรมและ หัตถกรรม</p>	<p>การดำเนินชีวิตตามวิถีชาวบ้าน มักนำเอาวัสดุธรรมชาติ หรือแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ มาดัดแปลง แปรรูป เป็นงานหัตถกรรม ในครัวเรือนเพื่อใช้เครื่องมือในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพ และ อาจพัฒนาเป็นกิจกรรมที่ใช้ทุนและแรงงานจำนวนมากหรือ ในลักษณะอุตสาหกรรม สำหรับภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและ หัตถกรรมที่สำคัญของ อ.ดอยหล่อ เช่น หัตถกรรมจากไม้ไผ่ การสานแห การทำฉัตร และปราสาทศพ</p> <p>1. กว๊าย ผลิตภัณฑ์จักรสานจากไม้ไผ่ ลักษณะคล้ายเข่ง หรือชะลอม กว๊ายเป็นภาชนะที่ใช้บรรจุผลิตภัณฑ์การเกษตร อาทิ พืชผัก หรือสัตว์เลี้ยง เป็นต้น การสานกว๊ายใน อ.ดอยหล่อ ทำกันในหมู่บ้านท่ามะโอ ต.สองแคว อ.ดอยหล่อ เกือบทุกครัวเรือน ในหมู่บ้านจะทำกันหลังว่างเว้นจากงานหลัก ซึ่งแต่ละครอบครัว ก็สืบทอดความรู้นี้ให้แก่ลูกหลาน โดยยามว่างแต่ละคนในครอบครัว ก็จะแบ่งหน้าที่ อาทิ จักตอก สาน หรือเก็บปาก เป็นต้น ปัจจุบัน ภูมิปัญญาการสานกว๊ายนี้ยังคงสืบทอดกันต่อไปเพราะถือเป็นอาชีพที่สามารถทำในบ้านของตน และยังสร้างความสามัคคีให้แก่คนใน ครอบครัวยังอีกด้วย</p> <p>2. รั้ว ฉากกั้น และเครื่องเรือนที่ทำจากไม้ไผ่ โดยที่ตำบล ดอยหล่อ นางทองสุข สิงคะตา หรือแม่เขียว ประกอบอาชีพใน การทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้ไผ่ โดยที่ทำอยู่มีทั้งฉากกั้น ชุมนายของ ชุดโต๊ะเก้าอี้ และอื่น ๆ ตามความต้องการของลูกค้า ทั้งนี้สามีของ แม่เขียวซึ่งเสียชีวิตไปแล้วเป็นคนคิดริเริ่มประยุกต์งานไม้ไผ่ที่ ชาวบ้านมักนำมาทำเป็นรั้วหรือประตูรั้ว ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ตรงกับ ความต้องการตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>สานก้วยและการทำผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ของทั้งสองได้ทำการถ่ายทอดให้กับคนในครอบครัวเพื่อยึดเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมต่อไป</p> <p>3. การสานแห อุปกรณ์หาปลาของชาวบ้าน ซึ่งถือเป็นงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ความประณีตและเพียร นายทอน มีมา สานแหเป็นงานอดิเรกในยามว่างช่วงหัวค่ำหลังเสร็จจากงานรับจ้างซึ่งสืบทอดภูมิปัญญานี้มาจากพ่อแม่ โดยแต่เดิมการสานแหจะทำกันเกือบทุกครัวเรือน แต่ปัจจุบันมีไม่มากนักอาจเป็นเพราะความสะดวกในการซื้อหาปลาไม่ต้องหาเองเหมือนแต่ก่อนและ คาดว่าภูมิปัญญาดังกล่าวจะเลือนหายไปจากพื้นที่อำเภอดอยหล่อในไม่ช้า</p> <p>วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการสานแห ประกอบด้วย สายเอ็น ไม้ปะ (ทำจากไม้ไผ่) คันชุนหรือชุนนุ โข่ กรรไกร สำหรับการถัก เริ่มตั้งแต่ทำส่วนบนหรือจอมแห แล้วใช้คันชุนร้อยสายเอ็นสาน โดยใช้ไม้ปะขนาดที่ต้องการเป็นตัวหลักที่จะทำให้ขนาดความกว้างของตาแหแต่ละตามีขนาดเท่ากัน</p> <p>4. การทำฉัตร แปลว่า ร่ม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงอำนาจบารมี โดยหากกษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ฉัตรจะเป็นเครื่องแสดงพระราชอิสริยยศ ในทางพุทธศาสนาฉัตรเป็นปริศนาธรรมอันหมายถึงเครื่องบูชาเทียบระดับแห่งการบรรลุธรรมแห่งองค์พระศาสดา คติทางพุทธศาสนาถือว่าพระพุทธเจ้ามีศักดิ์สูงกว่าพระมหากษัตริย์อยู่แล้ว การแบ่งชั้นโดยการใช้ฉัตรมีหลายอย่าง เช่น 3 5 7 9 ชั้น</p> <p>ฉัตร 3 ชั้น หมายถึง พระรัตนตรัย ฉัตร 5 ชั้น หมายถึง พระพุทธเจ้าในภัทระทั้ง 5 พระองค์ ฉัตร 7 ชั้น หมายถึง การบูชาโกชงค์เจ็ด ฉัตร 9 ชั้น หมายถึง การบูชาพระนवलโลกุตตรธรรมเจ้า</p> <p>9 ประการ</p> <p>การทำฉัตรใช้ในทางศาสนาถือเป็นงานพุทธศิลป์ที่เกิดจากภูมิปัญญา ซึ่งในอำเภอดอยหล่อมีย่างหรือสล่าทำฉัตรอยู่หลายคน นายจิระศักดิ์ ดวงปัญญา หนึ่งในสล่าทำฉัตรของอำเภอดอยหล่อซึ่งมีอาชีพทำฉัตรมากกว่า 20 ปี ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของอาชีพการทำฉัตรว่ามาจากครูพักลักจำ</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>สำหรับขั้นตอนการทำฉัตรนั้น เริ่มจาก การทำโครงฉัตร การวาดลายบนแผ่นโลหะ การตั้งลายหรือตอก ฉลุ และดุนลาน การประกอบโครง ทาสีและปิดทองลวดลายนั้นมีทั้งแบบดั้งเดิมของล้านนา และแบบประยุกต์ตามความต้องการของลูกค้า</p> <p>นอกจากฉัตรแล้วงานอื่น ๆ ที่ใช้วัสดุหรือทักษะเดียวกับกับการทำฉัตร อาทิ ของประดับตกแต่งศาสนสถาน บ้านเรือน ฯลฯ</p> <p>นายจิระศักดิ์ ดวงปัญญา ได้ถ่ายทอดความรู้เรื่องการตอกลายให้แก่ภรรยา บุตรหลาน ญาติพี่น้อง และยังยินดีถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำฉัตรงานพุทธศิลป์ล้านนาให้แก่ผู้ที่สนใจอีกด้วย</p> <p>5. การทำปราสาทศพ ถือเป็นภูมิปัญญาทางด้านหัตถกรรมและด้านศาสนา ในพิธีศพตามความเชื่อของคนล้านนาจะใช้ปราสาทเป็นที่บรรจุโลงศพ โดยตัวปราสาทจะสร้างขึ้นให้มีความสวยงามประดับโดยรอบด้วยดอกไม้เพื่อไว้อาลัยแด่ผู้ล่วงลับให้สมเกียรติที่สุด โดยเชื่อว่าเมื่อทำพิธีฌาปนกิจหรือเผาศพแล้วผู้ตายจะได้ใช้ปราสาทเป็นที่อยู่อาศัยใน</p> <p>นายพิสิษฐ์ สุรินตะ อดีตผู้ใหญ่บ้านกล่าวว่าปราสาทจะมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนฐาน ส่วนตัวปราสาท และส่วนยอด ยอดปราสาทจะทำเป็นทรงจั่ว 4 ด้าน หรือจัตุรมุข ซึ่งจั่วนั้นจะมีจั่วชั้นเดียว จั่วสองชั้น และจั่วสามชั้น ขั้นตอนการทำเริ่มตั้งแต่ขึ้นโครงด้วยไม้ ปิดกระดาษรองไม้ ทาสี และตกแต่งด้วยกระดาษเงินกระดาษทองที่ทำการตั้งลายแล้ว</p> <p>นอกจากนายพิสิษฐ์ สุรินตะ จะทำปราสาทศพตามที่ได้รับคำสั่งหรือการสั่งจากบรรพบุรุษแล้ว ยังทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฌาปนกิจ อาทิ โลงศพ รถขนส่ง รถแห่ ล้อลากปราสาท ฯลฯ</p> <p>การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำปราสาทศพ นายพิสิษฐ์ สุรินตะ ได้ถ่ายทอดให้ลูกหลานในครอบครัว ลูกจ้าง และยังยินดีถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ที่สนใจอีกด้วย</p>
3. ด้านการแพทย์แผนไทย	<p>แพทย์แผนไทยหรือที่ทุกคนมักเข้าใจกันว่าแพทย์สมุนไพร แต่แพทย์ทางเลือกยังหมายถึงรวมถึงการดูแลสุขภาพโดยใช้ทฤษฎีความสมดุลของธาตุต่าง ๆ</p> <p>1. แพทย์แผนไทย แม่แสงจันทร์ เทพฟุ้ง แพทย์แผนไทยโดยใช้สมุนไพรและศาสตร์ทางด้านการนวด ซึ่งได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการรักษาจากปู่กับย่าเป็นหมอต้าแย ดังนั้น</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>จึงคุ้นชินกับการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะเรื่องของสมุนไพร โดยเริ่มสั่งสมความรู้เรื่องการรักษาจากครอบครัว รู้จักสรรพคุณของสมุนไพรที่เป็นพืชพื้นบ้าน และมีโอกาสได้เรียนการนวดแผนไทยรูปแบบต่าง ๆ และได้กลายเป็นหมอนวดแผนโบราณที่โรงพยาบาลสารภี ตั้งแต่ พ.ศ.2541 จากความรู้และประสบการณ์ในด้านสมุนไพรและการนวด แม่แสงจันทร์ เทพฟุ้ง ได้รับยกย่องให้เป็นหมอพื้นบ้านล้านนา โดยสิ่งที่ภูมิใจจากการเป็นหมอพื้นบ้านล้านนา โดยรักษาโรคด้วยสมุนไพร นอกจากนั้นยังมีการนวดจับเส้น นวดตอกเส้น นวดดัดตน และนวดประคบด้วยลูกประคบสมุนไพรคือได้เป็นตัวแทนเข้าร่วมงานหมอพื้นบ้านนานาชาติ มีทั้งหมด 6 ประเทศ</p> <p>สมุนไพรที่นำมารักษาส่วนมากจะปลูกเองและที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ เก็บในช่วงเช้าเพราะเป็นช่วงที่มีตัวยามากที่สุดเพื่อรวบรวมหรือผสมเป็นตัวยาด่าง ๆ สำหรับหน่วยงานทางการศึกษา อาทิ โรงเรียนในชุมชนได้เห็นความสำคัญของการรักษาด้วยศาสตร์การแพทย์พื้นบ้านมากขึ้น มักติดต่อให้นางแสงจันทร์ไปให้ความรู้แก่เด็กนักเรียน ซึ่งก็เต็มใจและภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่จะได้ถ่ายทอดภูมิปัญญานี้ให้แก่เด็กรุ่นหลังสืบทอดต่อไป</p> <p>2. หมอเมือง พ่อประชุม บุญทาวงค์ ผู้ทรงภูมิปัญญาทางด้านแพทย์พื้นบ้านแบบล้านนาดั้งเดิม หรือที่เรียกว่า “หมอเมือง” บ้านเกิดอยู่วัดทุ่งกู่ ต.ยางคราม ปัจจุบันมาอยู่หมู่ 9 ต.สันติสุข อ.ดอยหล่อ จ.เชียงใหม่ เริ่มสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับตำรายาแบบดั้งเดิมเมื่อครั้งบวชเณร เพราะพระครูบุญปิ่น ปิฎฎุญ เจ้าอาวาสเป็นผู้มีความรู้เรื่องยาสมุนไพร โดยมีอากาศช่วยท่านปรุงยาอยู่บ่อยครั้ง</p> <p>การรักษาตามแบบหมอเมืองดั้งเดิมของพ่อประชุมบุญทอง แตกต่างจากการรักษาแบบแม่แสงจันทร์ บางเช่น ตัวยาชินิตเดียวกันของพ่อประชุมนั้น จะไม่สามารถรักษาโรคเดียวกันได้ เนื่องจากต้องดูธาตุของผู้ป่วยก่อนว่าเป็นธาตุใด และจะผูกดวงก่อนว่าการป่วยนั้นป่วยเป็นอะไรเกิดจากการเสื่อมสภาพของร่างกายตามธรรมชาติ หรือถูกกระทำด้วยไสยเวทมนต์ดำ และยาสมุนไพร แต่ละตัวนั้นจะเก็บในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน</p> <p>การรักษาของพ่อประชุม เมื่อมีชาวบ้านไม่สบายมาให้ช่วยรักษา พ่อประชุมจะถามวันเดือนปีเกิด ผูกดวง ดูลักษณะร่างกายผิวพรรณ หากเป็นเพราะความเสื่อมสภาพของร่างกาย ก็จะ</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>แนะนำสมุนไพร วิธีการเก็บ วิธีการปรุงยา คาถา และอื่น ๆ ให้แต่หากดูแลแล้ว ฆะตาถึงฆาต ก็จะไม่บอกให้เตรียมตัวให้พร้อมกับการจากไป</p> <p>เมื่อสอบถามว่าภูมิปัญญานี้ พ่อประชุมจะสืบทอดให้ใครนั้น พ่อหนานบอกว่าของแบบนี้อยู่ที่ ๆ จะให้ใครเลยนั้นไม่ได้ ต้องเป็นคนที่มีใจรัก หรือมีใจชอบทางนี้จริง ๆ และเมื่อมีความรู้ ในศาสตร์นี้จะไปรอดอ้างไม่ได้ ดังนั้นการเป็นรักษาแบบพ่อหนานนั้น จะไม่เรียกเก็บเงินจากผู้รักษา ซึ่งหากรักษาโรคตามที่พ่อประชุมบอกแล้วหายดี ก็มักจะกลับมาขอบคุณหรือมีข้าวของมาฝาก ดังนั้นภูมิปัญญานี้จึงยังไม่ได้สืบทอดให้แก่คนในครอบครัว เพราะยังไม่มีใครสนใจหรือมีใจชอบในทางนี้</p> <p>นอกจากความรู้เรื่องการแพทย์พื้นบ้านแบบล้านนาแล้ว นายประชุมยังมีความรู้เรื่อง ตัวเมืองหรืออักษรล้านนา โดยสามารถอ่านและเขียนได้อย่างคล่องแคล่ว ทั้งนี้สืบสาตต่าง ๆ ที่พ่อประชุมศึกษา พ่อประชุมจะทำการจดบันทึกเป็นตัวเมือง หรือเป็นอักษรล้านนา</p>
<p>4. การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม</p>	<p>ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ น้ำ เชื้อเพลิง อากาศ ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะมนุษย์ เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นจะเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดวิถีชีวิต อาชีพ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรม หรือกิจกรรมของคนในพื้นที่ การจัดการหรือจัดการกับทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมและยั่งยืน ตอบสนองต่อความต้องการหรือความพึงพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญที่คนในพื้นที่ต้องบริหารจัดการร่วมกัน</p> <p>1. การบวชป่า ถือเป็นภูมิปัญญาที่ประประยุคดี พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยการห่มจีวรให้แก่ต้นไม้คล้ายการอุปสมบท สำหรับในพื้นที่อำเภอต๋อยหล่อ มีการจัดพิธีบวชป่าอย่างต่อเนื่องกว่าสิบปี โดยจัด ณ ตำบลยางคราม และตำบลสันติสุข ซึ่งมีพื้นที่บางส่วนอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วาง</p> <p>สำหรับพิธีบวชป่านั้น จะมีผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน มามีส่วนร่วม อาทิ ชาวบ้านในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ เพื่อปลูกฝังให้เยาวชนในพื้นที่ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>พิธีกรรมจะเริ่มตั้งแต่ พิธีกรรมเริ่มจากการบวงสรวงรุกขเทวดา พระแม่ธรณี แล้วทำพิธีเช่นไหว้เทพารักษ์ เจ้าป่าเจ้าเขา ให้ดูแลต้นไม้ที่ได้รับการบวช หากมีผู้ใดมาตัดไม้ ทำลายป่า ขอให้ผู้นั้นมีอันเป็นไปต่าง ๆ</p> <p>2. การสร้างฝาย แก่ฝาย ขุดคลอง เป็นการบริหารทรัพยากรน้ำโดยการสร้างฝายชะลอน้ำและขุดคลองในหลายพื้นที่ของตำบลสองแคว เพราะเป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านอยู่ 2 สาย คือ แม่น้ำขาน และแม่น้ำปิง การทำฝายชะลอน้ำทำให้ชาวบ้านสามารถมีน้ำใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ในยามน้ำหลากก็ลดความเชี่ยวของสายน้ำ หรือในฤดูแล้งก็กักเก็บน้ำเพื่อแบ่งปันให้เกษตรกรโดยมีแก่ฝายเป็นผู้จัดสรรน้ำให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง ฝายชะลอน้ำที่สำคัญของตำบลสองแควคือฝายหลังถ้ำ ประวัติความเป็นมาของชื่อเพราะน้ำที่ไหลมาเป็นน้ำจากลำเหมืองหลังถ้ำ ส่วนการขุดคลองในลักษณะแก้มลิง พอกักเก็บน้ำในช่วงฤดูฝนที่จะไหลมาจากตำบลอื่นซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำ ไม่ให้ไหลมาท่วมพื้นที่ ลำเหมืองที่ขุดในลักษณะแก้มลิงคือ ลำเหมืองสารภี</p> <p>3. ผาซ้อ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติของอำเภอ ดอยหล่อ ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วาง ก่อนที่จะได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว นางดวงดาว เตชะวัฒนาบวร ทำหน้าที่หัวหน้า อุทยานแห่งชาติแม่วาง และคณะ พื้นที่ ป่าอนุรักษ์แห่งนี้ให้เป็น อุทยานแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2544 การประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติจะต้อง มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะโดดเด่นของอุทยาน ชาวบ้านแนะนำว่ามีผาซ้อลักษณะเป็นหน้าผาดินแดง ซึ่งชาวบ้านนับถือว่าสถานที่ดังกล่าวเป็นที่สิงสถิตของเจ้าป่าเจ้าเขา มีการบอกต่อกันมาว่าหากใครไปทำอะไรมั่วดีไว้บริเวณที่แห่งนี้อาจเจออาถรรพ์จากเจ้าป่าเจ้าเขาได้ หลังจากนั้นจึงมีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว และได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ</p> <p>4. การเลี้ยงปลาในกระชัง เป็นอีกอาชีพหนึ่งของเกษตรกรในตำบลสองแคว ซึ่งอาชีพนี้เกิดจากทำเลที่ตั้งของตำบลที่มีแม่น้ำปิงไหลผ่าน และจากภูมิปัญญาด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของตนในพื้นที่ คุณธงชัย ประยูรญาติ ผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในกระชัง กล่าวว่า เดิมคนในพื้นที่เลี้ยงปลากันมานาน ส่วนตนแต่งงานกับคนในพื้นที่และเริ่มสนใจอาชีพเลี้ยงปลาในกระชังจึงศึกษาและประกอบอาชีพนี้จนถึงปัจจุบัน นายธงชัย</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	ประยูรญาติ ยิ่งกล่าวอีกว่าการทำฝายชะลอน้ำมีความสำคัญกับอาชีพการเลี้ยงปลาในกระชังมาก
5. ด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน	<p>กองทุนและธุรกิจชุมชน ถือเป็นความร่วมมือของชาวบ้านเพื่อดำเนินธุรกรรมการเงินหรือธุรกิจอื่น ๆ เพื่อเพิ่มผลประโยชน์ให้เกิดแก่สมาชิก ในรูปของตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านนี้แต่เดิมในไม่ปรากฏว่ามีการดำเนินการ โดยเริ่มมีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมตามนโยบายรัฐบาลในการส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ตำบลสองแควมีการดำเนินงานทางด้านกองทุนและธุรกิจชุมชนที่โดดเด่น มีการปรับและประยุกต์การดำเนินงานจากนโยบายรัฐบาลเป็นการดำเนินงานในรูปแบบเฉพาะของตนเอง จึงได้รับเป็นตัวแทนนำเสนอวิธีการดำเนินงานในครั้งนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สถาบันการเงินชุมชนบ้านสามหลัง ถือเป็นการทำงานด้านกองทุนที่ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยมีการปรับและประยุกต์การดำเนินงานให้สอดคล้องกับความต้องการในท้องถิ่น 2. กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบล สองแคว เป็นนโยบายขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้สวัสดิการชุมชน โดยตำบลสองแควได้ดำเนินการเป็นตำบลแรกของอำเภอ กองทุนนี้จะเก็บเงินจากสมาชิกวันละ 1 บาท โดยสมาชิกจะได้รับสวัสดิการหากเจ็บป่วยนอนโรงพยาบาล แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ สำเร็จการศึกษา ฯลฯ ตามระเบียบของกองทุน
6. ภาษาและวรรณกรรม	<p>ภาษาและวรรณกรรม ถือเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเจริญก้าวหน้าและความสุนทรีย์ของชนชาติ สำหรับทางอำเภอทยหล่อมีความโดดเด่นมากในเรื่องของการขอ โดยมีศิลปินขอเป็นจำนวนมาก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การขอ คือการขับร้องด้วยทำนองไพเราะ โดยมีผู้นำเป็นเครื่องดนตรีที่ให้ทำนอง ขอจะต้องขับร้องด้วยถ้อยคำที่สัมผัสคล้องจองกัน ตามท่วงทำนองของเพลงขอ แม่แสงเอ๋ย หรือที่รู้จักกันในนาม ขอแม่แสงเอ๋ย ชื่อจริง นางประไพ สุริยะมล แม่ครูขอที่โด่งดังของภาคเหนือ เรียนขอกับพ่อครูจันทิพย์เรือนรักบ้านบ้านามหลัง แม่ครูแก้วมา บ้านสองแคว แม่ครูจันทร์สม สายธารา

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>บ้านป่าแวง และช่างซออาวุโสอีกหลายท่าน จนสามารถแต่งเนื้อเพลงขอตัวเอง และขอเป็นอาชีพได้</p> <p>ปัจจุบันแม่แสงเอี้ยจัดพื้นที่บริเวณบ้านสอนการขอให้แก่บุคคลที่สนใจฟรีโดยไม่มีค่าใช้จ่าย โดยมีลูกศิษย์หลากหลายสาขาอาชีพแต่สำหรับเด็กรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก โดยอยากให้หน่วยงานทุกภาพส่วนเผยแพร่หรืออนุรักษ์ภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของทางเหนือนี้สืบต่อไป</p> <p>ปิ่นา เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการซอ นายวิฑวัส ทีโน ลูกศิษย์แม่ครูแสงเอี้ย ผู้มีความสามารถในการทำปี่ได้อธิบายว่าปี่ที่ใช้ในการซอนั้นลักษณะจะคล้ายขลุ่ย เพียงแต่ปี่จะมีลิ้น ทั้งนี้ปี่ทำจากไม้ไผ่อายุประมาณสองปี นำมาตากจนแห้งแฉะรู้เทียบเสียงการทำปี่ของนายวิฑวัส นั้น จะไม่ใช่เครื่องมือใด ๆ ในการเทียบเสียง แต่จะใช้ความชำนาญของตนในการแฉะรู้เทียบเสียงแต่ละโน้ต</p> <p>2. คำว เป็นวรรณกรรมของทางล้านนา สะท้อนถึงภูมิปัญญาด้านภาษาที่แสดงถึงวิถีชีวิตหรือคำสอน และคติธรรมทางศาสนา พ่อประพันธ์ แก้วเก้ ผู้มีความชอบในเรื่องของการซอและคำว ตั้งแต่อายุ 11 ปี โดยครูผู้สอนคำวซอ คือครูอำนวย</p> <p>คำวที่พ่อประพันธ์ แก้วเก้ได้สืบทอดมีอยู่ 2 แบบ คือ คำวฮ้ำซึ่งเป็นการพูดปกติ และคำวจ้อยซึ่งใส่ท่วงทำนองขับร้อง การที่เรียนซอ และคำว หรือที่มักเรียกรวมกันว่า คำวซอ ตั้งแต่เด็กซึ่งโดยมากเนื้อหาเป็นเรื่องเกี่ยวกับคติธรรมการดำเนินชีวิต ทำให้พ่อประพันธ์ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักคติธรรมดังกล่าว ได้อาชีพ และยังทำให้เป็นผู้ที่มีวาทกรรมที่ลึกซึ้ง เข้าใจชีวิต สามารถเรียบเรียงความรู้สึกถ่ายทอดออกมาเป็นบทกลอนหรือบทเพลงได้อย่างง่ายดาย</p> <p>คำวมีน้อยคนนักจะรู้จักตอนนี้เหลืออยู่ไม่กี่คนแล้ว โดยพ่อประพันธ์พยายามถ่ายทอดความรู้ผ่านสถานีวิทยุของตนโดยยินดีสอนหากมีผู้สนใจทั้งนี้เพราะหวังว่าคติธรรมที่แฝงไว้ผ่านคำวฮ้ำเหล่านี้จะขัดเกลาเด็กให้มีความประพฤติที่ดีเช่นตน</p>
7. ศิลปกรรม	<p>ศิลปกรรมคือ การสร้างสรรค์อันแสดงถึงความสุนทรีย์ของมนุษย์ สำหรับอำเภอดอยหล่อ มีภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม เช่น งานจิตรกรรมแนวพุทธศิลป์ และวงศ์ปีพาทย์ล้านนา</p> <p>1. งานจิตรกรรมแนวพุทธศิลป์บนกระฉก นายอนุพงษ์ เป็งด้วง และนางอนุกุล เป็งด้วง สองสามีภรรยา ผู้ก่อตั้งร้านกาแพ</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>ชมศิลป์พุทธรักษา ซึ่งตกแต่งร้านด้วยงานศิลปะในลักษณะของ อาร์ตแกลเลอรี ที่ผู้มาดื่มกาแฟสามารถเดินชมผลงานศิลปะไปด้วย ทั้งสองชิ้นชอบงานศิลปะโดยเฉพาะด้านจิตรกรรมและ ยังสำเร็จการศึกษาด้านนี้มาโดยตรง โดยผลงานการวาดภาพบน กระดาษนั้นได้รับรางวัลภูมิปัญญาด้านจิตรกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการวาดภาพบนกระดาษต้องใช้จินตนาการและความชำนาญเป็นอย่างมาก เนื่องด้วยต้องวาดกลับด้าน ให้ภาพออกมาอีกด้านของ กระดาษ ผลงานของทั้งสองมีความโดดเด่นจนได้รับการว่าจ้างจากวัด ต่าง ๆ มากมายหลายแห่งในภาคเหนือ</p> <p>ภูมิปัญญานี้ได้ถ่ายทอดให้แก่บุตรของตน โดยมีความยินดีในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญานี้ให้แก่ผู้สนใจ</p> <p>2. วงปีพาทย์ล้านนา นายพิทักษ์ พงศ์สุข ผู้ก่อตั้ง วงดนตรีดอยหล่อศิลป์ ขึ้นชอบดนตรีพื้นบ้านล้านนาตั้งแต่เด็ก โดยช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายเริ่มตั้งวงดนตรีกับกลุ่มเพื่อนสนิท จากนั้นได้ศึกษาต่อในสาขาวิชาดนตรี จนเริ่มตั้งวงรับงานในพื้นที่ และเมื่อเป็นที่รู้จักก็เริ่มรับงานมากขึ้น การรับงานจะรับงาน ปอยหลวง งานพ่อนเจ้า งานศพ งานบวงสรวง งานวัดและงาน พระราชทานเพลงศพ เครื่องดนตรีที่ใช้คือระนาดเอกระนาดทุ้ม ซ้องวงระนาดเอกเหล็ก นอกจากวงดอยหล่อศิลป์ อำเภอดอยหล่อ ยังมีวงดนตรีปีพาทย์อยู่หลายคณะ อาทิ สองแควศิลป์ รุ่งนิมิตร และสันลมจอย เป็นต้น</p> <p>สำหรับการสืบทอดภูมิปัญญานี้ นายพิทักษ์ พงศ์สุข ซึ่งมีอาชีพหลักเป็นครู ได้สอดแทรกให้นักเรียนตระหนักถึง ความสำคัญและซาบซึ้งในดนตรีพื้นบ้าน และยินดีถ่ายทอดความรู้ นี้ให้แก่ผู้สนใจ</p>
8. ปรัชญา ศาสนา และ ประเพณี	<p>1. กลองใหญ่ หรือกลองหลวง เป็นกลองขนาดใหญ่ ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตล้านนามาแต่โบราณ นายสำราญ นักสู่ม ประธานชมรมอนุรักษ์กลองใหญ่ได้เล่าให้ฟังว่า แต่เดิมจะใช้เสียง กลองเป็นการส่งข่าวสาร แจ้งเหตุให้คนในชุมชน ต่อมาวิถีชีวิตเริ่ม มีการเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ทำให้กลอง ไม่ค่อยมีบทบาทกับวิถีชีวิตกับผู้คนในชุมชนเท่าไรนัก แต่ผู้คน อำเภอดอยหล่อยังเห็นความสำคัญของกลอง โดยนำมาจัดเป็น ประเพณีแข่งขันกันเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในวันสำคัญต่าง ๆ และ เป็นที่มาของคำขวัญอำเภอดอยหล่อ ที่ว่า “พระธาตุดอยน้อยพันปี</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>รสดิแค้นตาลูป ลำไย กว้างชนเลื่องชื่อลือไกล กลองใหญ่สืบสานประเพณี”</p> <p>นายสมบุญ กัญยานะ สล่ากลองอำเภอของดอยหล่อ อธิบายว่ากลองใหญ่จะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ไทกลอง ท่อกลอง และ ก้นกลองทำจากไม้ประดู่ กว้าง 50 นิ้ว หนา 4 นิ้ว หน้ากลองคลุมด้วย หนังวัว กว้างประมาณ 27 นิ้ว ยึดด้วยเชือกที่ทำจากหนังควาย เพราะจะมีความเหนียวไม่ห้อยยานเหมือนเชือกไนลอน</p> <p>การตีกลองใหญ่ จะต้องติดจำกลองก่อนจึงจะมีเสียงดัง ก้องกังวาล การตีกลองใหญ่จะใช้เศษผ้าจิวร ประหนึ่งสมัยโบราณที่ตีบอกแจ้งข่าวสาร กลองใหญ่นั้นจะตั้งอยู่ที่วัดซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน การพันผ้าตีกลองจะพันให้เป็นทรงกรวยคล้ายดอกบัวตูม การตีจะตีตรงจำกลอง เทคนิคการตีมีอยู่หลายเทคนิค เช่น การตีแบบครั้งเดียว หรือหลายครั้ง การปิดเสียงต้องการให้ปิดเสียงแบบไหนก็จะมีเทคนิคการตีที่แตกต่างกัน</p> <p>ปัจจุบันกลองใหญ่ยังคงมีการแข่งขันกันอย่างต่อเนื่อง แต่กลองใหญ่ที่สร้างขึ้นใหม่นั้นมักไม่ค่อยมีเนื้อด้วยต้องใช้ไม้ขนาดใหญ่ทั้งต้นในการสร้าง สำหรับการแข่งขันนั้นก็มีหลายรูปแบบ</p> <p>ปัจจุบันถือว่ากลองใหญ่ยังเป็นที่ยอมรับเฉพาะกลุ่ม สำหรับตำบลสองแควถือว่ายังได้รับความนิยมจากเยาวชนในพื้นที่ มีการซ้อมตีช่วงเย็นหรือช่วงวันหยุดเสมอ</p> <p>2. กว้างชน กว้าง หรือด้วงกว้าง เป็นสัตว์จำพวกแมลงปีกแข็งที่แตกต่างจากแมลงปีกแข็งทั่วไป เพราะมีโครงสร้างขนาดใหญ่ กว้างชนเป็นประเพณีสำคัญของอำเภอดอยหล่อ มักจะจัดการแข่งขันในช่วงประมาณเดือนตุลาคมเป็นต้นไป ทั้งนี้กว้างของดอยหล่อจะมีชื่อเสียงมากในเรื่องความอืดและทน เพราะดินเป็นดินบริเวณนี้เป็นดินแดงลูกรังมีหินปนจึงมีกว้างที่แข็งแรงเท่านั้นที่สามารถดันดินออกมาได้</p> <p>กว้างมีวงจรชีวิตประมาณ 1 ปี คือช่วงต้นฤดูฝน ในระยะที่เป็นตัวหนอนหรือ ตัวด้วงจะมีสีขาว ตัวโต อาหารของตัวหนอนคือเศษใบไม้ผุ กิ่งไม้หรือตอไม้ผุ เมื่อตัวหนอนโตเต็มที่แล้วก็จะกลายตัวแก่ และโตเป็นตัวเต็มวัย เมื่อถึงฤดูฝนบริเวณพื้นดินจะอ่อน ตัวกว้างที่เจริญเติบโตเต็มที่ก็จะดันดินออกมาสู่โลกภายนอกเพื่อหาอาหารใหม่และผสมพันธุ์ กว้างตัวผู้ที่แข็งแรงก็จะมีโอกาสผสมพันธุ์โดยกว้างจะต่อสู้เพื่อแย่งชิงตัวเมีย และฝ่ายชนะก็จะผสม</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>พันธุ์ พอเข้าไปในฤดูหนาว กว้างตัวเมียหลังจากผสมพันธุ์ ก็จะขุดดิน แล้ววางไข่ ส่วนตัวเองก็จะตาย ไข่ก็ฟักเป็นตัวหนอน เป็นดักแด้ อาศัยอยู่ใต้ผิวดิน จนถึงต้นฤดูฝนก็จะขุดดินขึ้นมาผสมพันธุ์ดำรงชีวิตสืบลูกหลานต่อไป</p>
	<p>ปัจจุบันเนื่องด้วยป่าไม้มีจำนวนลดลงประกอบกับสารเคมีในดินจากการทำการเกษตร ทำให้ด้วงกว้างมีจำนวนลดลง จึงมีการพัฒนาเป็นการเพาะเลี้ยง พ่อประเสริฐ วงศ์เรือน คณะกรรมการชมรมชนกวางของดอยหล่อ ผู้เพาะเลี้ยงและ จัดแข่งขันกว้าง</p>
	<p>อำเภอดอยหล่อมักจัดงานชนกวางเป็นประจำ กว้างที่นิยมนำมาชนเรียกว่า กว้างไซ่ง (ไซ่ง) ซึ่งลำตัวจะใหญ่เขายาว โดยมีผู้สนใจเข้าร่วมทั้งในประเทศและต่างประเทศจึงถือได้ว่าเป็นที่นิยมและสืบสานประเพณีนี้ต่อไป</p>
	<p>3. ฤกษ์ยามความเชื่อล้านนา นายทองอินทร์ พรหมจันใจ กล่าวว่าฤกษ์ยามเป็นสิ่งสำคัญมากของคนเมือง เพราะหากทำกิจกรรมใดในช่วงที่ฤกษ์ยามดีก็จะส่งผลให้กิจกรรมนั้นประสบผลสำเร็จ ฤกษ์ยามถือเป็นภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงเรื่องความเชื่อกับหลักทางวิทยาศาสตร์เรื่องข้างขึ้นข้างแรม ซึ่งการดูฤกษ์ยามนั้นมีหลักการคำนวณของแต่ละฤกษ์ อาทิ วันเสียประจำเดือนวันจรม – วันฟู วิธีหาเกณฑ์เดือน วิธีหาดีลิววัน วิธีหายามดี วิธีลงเศษฟ้าตีแสง วันเสียขี้ขวย</p>
	<p>นอกจากนี้ในเรื่องลักษณะของบ้านเรือนก็มีส่วนสำคัญที่จะส่งผลต่อผู้อยู่อาศัย โดยภูมิปัญญาของคนเมืองมีหลักการเลือกที่ดินหรือการเสี่ยงทาย ว่าสถานที่ที่ต้องการสร้างลงหลักปักฐานนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อาทิ วิธีการตั้งข้าวหรือฝางข้าวพระแม่ธรณี และวิธีการเสี่ยงทาย</p>
	<p>เมื่อได้ที่ดินที่เหมาะสมที่สามารถลงหลักปักฐาน ได้แล้ว ก็จะมีพิธีกรรมเพื่อให้เจ้าของหรือผู้อยู่อาศัย สงบร่มเย็น อาทิ วิธีขอที่ดินกับพยานาค การดูตารางพื้นที่ตั้งบ้าน พิธีขุดหลุมเสาเรือน เสกน้ำ – ทราयरองดินเสา เรือนมงคลรองดินเสา ทำขวัญเสามงคล พิธีปักเสาเรือน (ยกเสาเรือน) พิธีส่งขี้ขวย เป็นต้น</p>
	<p>และเมื่อสร้างบ้านเสร็จก็จะมีพิธีขึ้นบ้านใหม่ ปลูกต้นไม้ บริเวณบ้านให้เป็นมงคล</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>4. ร่างทรง ร่างทรงของทางเหนือคือการที่ร่างนั้นยอมให้วิญญาณอาศัยร่างกายของตนเพื่อใช้พลังอำนาจไปดูหรือแก้ไขบางสิ่งที่มนุษย์ทั่วไปไม่สามารถมองเห็นหรือเข้าถึงได้ ทั้งนี้เพราะวิญญาณที่เข้าร่างนั้นต้องการสั่งสมบุญบารมีในการช่วยเหลือผู้อื่น คือแบบที่ให้วิญญาณ โดยทั่วไปจะมีอยู่สองแบบคือ แบบที่ให้วิญญาณตนเดียวสิงร่าง และแบบที่สามารถให้ดวงวิญญาณอื่น ๆ สิงร่างได้หรือที่คนเหนือมักเรียกว่าลางขอนคือให้วิญญาณผู้ตายสามารถสิงร่างเพื่อพูดคุยสื่อสารกับญาติพี่น้อง</p> <p>นางวราพร ปู่ผา หรือแม่น้อย อายุ 56 ปี ร่างทรงของพ่อปुरुณชัย ผีกะยักซ์ข้างวัดใหม่หนองหอย ซึ่งไม่เคยเชื่อเรื่องการทรงเจ้าเข้าผีมาก่อน แต่ตนเป็นโรคเรื้อรังรักษาเท่าไรก็ไม่หาย จนกระทั่งครอบครัวไปให้ร่างทรงแห่งหนึ่งช่วยดูจึงทราบว่าผีกะยักซ์ต้องการอาศัยร่าง ซึ่งก็ปฏิเสธอยู่นานจนกระทั่งในที่สุดก็ยอมโดยไปรับขันตั้งหรือบูชาด้วยเครื่องบูชาหรือยกครู ซึ่งเป็นการน้อมรับว่าเชื่อแล้วจึงหายจากโรค แต่เมื่อหายจากโรคก็ไม่ยอมสร้างหอหรือไม่ยอมให้เข้าร่างเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นก็กลับมาเป็นโรคเรื้อรังอีก จนในที่สุดก็ต้องสร้างหอและเปิดรับรักษาหรือช่วยเหลือผู้อื่นจนถึงปัจจุบัน (บทสัมภาษณ์)</p> <p>การเป็นร่างทรงนั้นไม่สามารถสืบทอดให้ใครได้ เพราะดวงวิญญาณจะเป็นผู้เลือกร่างเอง</p>
9. โภชนาการ	<p>ภูมิปัญญาด้านโภชนาการโดยเฉพาะด้านอาหารของทางดอยหล่อจะมีคล้ายกับของทางเหนือทั่วไป อาทิเช่นการนึ่งข้าวเหนียว หากข้าวไม่ติดกันเวลานึ่งมักจะติดมือซึ่งคำเมือง เรียกว่า “ข้าวเมื่อย” จะแก้โดยเวลาแช่ข้าวหรือห่มข้าว ก็จะใช้น้ำจากการแช่ข้าวครั้งก่อนเติมเข้าไปด้วย แต่หากข้าวเหนียวยังไม่ติดกันเป็นก้อนอีกเวลาแช่ข้าวก็จะใส่ฝักส้มป่อยไปด้วย</p> <p>หากต้องนึ่งข้าวเหนียวในปริมาณมาก ๆ โดยเฉพาะช่วงที่มีงานอาทิ งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่งงาน หรืองานศพ ชาวบ้านมักจะนึ่งข้าวในไหซึ่งขนาดใหญ่ เพื่อให้ข้าวสุกเสมอกันก็มักจะใส่ข้อนเหล็กวางกระจายไว้ในข้าวถือว่าการกระจายความร้อน แม้แต่การทำแกงอ่อม ซึ่งแกงอ่อมของทางเหนือจะเป็นแกงเนื้อไม่ใส่ผักเหมือนทางภาคอีสาน เพื่อให้เนื้อสุกเปื่อยไวขึ้นก็จะใส่ข้อนลงไปด้วยเช่นกัน</p>

ตาราง 4.1 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	รายละเอียดองค์ความรู้
	<p>ลาบ อาหารของคนเหนือ เมื่อต้องทำในปริมาณมาก หากยำหรือใส่เครื่องปรุงลงในลาบแล้ว ทิ้งไว้นานจะทำให้รสชาติเปลี่ยนจัดซัดไม่เหมือนตอนที่ยำหรือปรุงเสร็จใหม่ ๆ หรือที่ภาษาคำเมืองเรียกว่า “คาย” เพื่อป้องกันไม่ให้ลาบคาย ชาวบ้านที่ก็นำเอาข้าวเหนียวปั้นขนาดพอเหมาะวางหรือจิ้มไว้ตรงกลางก็จะทำให้ลาบคงสภาพของรสชาติไว้นานขึ้น ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้กำลังสูญหายไป เพราะปัจจุบันมีตู้เย็นที่คงสภาพอาหารไว้นานขึ้นได้</p> <p>นอกจากนี้ยังมีอาหารคาว หวานอีกมากมายที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของดอยหล่อที่เป็นเอกลักษณ์ อาทิเช่น ลาบปลา หลน ข้าวต้มบะกุย ฯลฯ นางศรีสมร วรณใหม่ หรือป้าตุ้ย เจ้าของร้านร้านไส้อั่วป้าตุ้ยยาวที่สุดในโลก ได้ทำการสาธิตวิธีการทำอาหารที่ได้วัตถุดิบจากท้องถิ่น อาทิ ไส้อั่ว แคบหมู ลาบปลา หลน แกงแค แกงโฮะ ฯลฯ</p> <p>อาหารพื้นเมืองที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำเอาวัตถุดิบในท้องถิ่นมาปรุงรสให้ถูกปากคนในท้องถิ่นเอง ปัจจุบันในพื้นที่อำเภอดอยหล่อยังคงมีการสืบทอดต่อกันไป โดยป้าตุ้ยก็ได้ถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญานี้ให้แก่ลูกชายและลูกจ้างในร้าน และยินดีหากต้องการให้ไปถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่เด็ก ๆ ในโรงเรียนต่าง ๆ</p>

และฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ จากการประชุมร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่เพื่อกำหนดวิธีการในการนำเสนอ องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รวบรวมมา ที่ประชุมเสนอแนะให้ถ่ายทอดข้อมูลตามแนวการดำเนินการจัดการองค์ความรู้ออกมาเป็นวีดิทัศน์ และรวบรวมลงในเว็บไซต์เพื่อให้ง่ายต่อการเข้า ซึ่งวีดิทัศน์แบ่งออกเป็น 10 ตอน ได้แก่

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของดอยหล่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ตอนที่ 2 ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม
- ตอนที่ 3 ภูมิปัญญาด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม
- ตอนที่ 4 ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย
- ตอนที่ 5 ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ตอนที่ 6 ภูมิปัญญาด้านกองทุนและธุรกิจชุมชน
- ตอนที่ 7 ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม

- ตอนที่ 8 ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม
ตอนที่ 9 ภูมิปัญญาด้านปรัชญา ศาสนา ประเพณี
ตอนที่ 10 ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ

ภาพ 4.1 ตัวอย่างวีดิทัศน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอำเภอดอยหล่อ

ตาราง 4.2 แสดงข้อมูลภูมิปัญญาพร้อมด้วยรายนามผู้ทรงความรู้ภูมิปัญญาที่เป็นตัวแทนในการบันทึกวีดิทัศน์และแผนที่

ประเภทภูมิปัญญา	ภูมิปัญญาที่รวบรวม	ผู้ทรงความรู้ภูมิปัญญา	แผนที่	
เกษตรกรรม	1. เกษตรล้านนตามแนวศาสตร์พระราชา	นายวิโรจน์ พรหมปัญญา	https://goo.gl/2Bg8yw	
	2. เกษตรล้านนแบบผสมผสาน	นายอร่าม หล้าทิพย์	https://goo.gl/MVRxfE	
อุตสาหกรรมและหัตถกรรม	3. การสานก้วย	นางพรรณ คงศิริ	https://goo.gl/9BjKgE	
	4. ผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่	นางทองสุข สิงคะตา	https://goo.gl/P3e1K3	
	5. การสานแห	นายทอน มีมา	https://goo.gl/oaPDMj	
	6. การทำฉัตร	นายจรัสศักดิ์ ดวงปัญญา	https://goo.gl/MKiCsg	
	7. การทำปราสาทศพ	นายพิสิษฐ์ สุรินดี๊ะ	https://goo.gl/Q8EJef	
	การแพทย์แผนไทย	8. หมอสมุนไพรพื้นบ้านล้านน	นางแสงจันทร์ เทพพุง	https://goo.gl/xoWMq7
		9. หมอเมืองล้านน	นายประชุม บุญทาวงค์	https://goo.gl/JhQaM4
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	10. การบวชป่า	ตำบลสันติสุขและตำบลยางคราม	https://goo.gl/Yr5RVn	
	11. ผาซ้อ	นางดวงดาว เตชะวัฒนาบวร	https://goo.gl/SHSN1y	
	12. การสร้างฝาย แก่ฝาย ชุดคลอง	นางลัดดา ชัยชนะ นายหน้อย ปันวงศา	https://goo.gl/u6y8w8	
	13. การเลี้ยงปลาในกระชัง	นายณรงชัย ประยูธ	https://goo.gl/oaPDMj	
กองทุนและธุรกิจชุมชน	14. สถาบันการเงินชุมชนบ้านสามหลัง	นางลัดดา ชัยชนะ	https://goo.gl/gB1P4n	
	15. กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลสองแคว	นางลัดดา ชัยชนะ	https://goo.gl/gB1P4n	

ตาราง 4.2 (ต่อ)

ประเภทภูมิปัญญา	ภูมิปัญญาที่รวบรวม	ผู้ทรงความรู้ภูมิปัญญา	แผนที่
ภาษาและวรรณกรรม	15. ซอ	นางแสงเอ๋ย สุริยะมล นายวิหวัส ทีโน	https://goo.gl/aXgZkf
	16. คำว	นายประพันธ์ แก้วเก้	https://goo.gl/wVHQK5
ศิลปกรรม	17. จิตรกรรมแนวพุทธศิลป์	นายอนุพงษ์ เป็งด้วงและ นางอนุกุล เป็งด้วง	https://goo.gl/Y67Zdo
	18. วงปีพาทย์ล้านนา	นายพิทักษ์ พงศ์สุข	https://goo.gl/iWs2oK
ปรัชญา ศาสนา และประเพณี	19. กลองใหญ่	นายสำราญ นาคชุ่ม	https://goo.gl/QP9qMY
	20. กว้างชน	นายประเสริฐ วงค์เรือ่น	https://goo.gl/DuQvcu
	21. ฤกษ์ยาม ความเชื่อล้านนา	นายทองอินทร์ พรหมจันใจ	https://goo.gl/cbSeqM
	22. ร้างทรง	นางวราพร ปูบผา	https://goo.gl/ydLw53
โภชนาการ	23. อาหารพื้นบ้านดอยหล่อ ลาบปลาหลน แก้งแค ใส่อั่ว ฯลฯ ขนมเมือง ข้าวต้มบะกุย ข้าวต้มมัด ขนมปาด ฯลฯ	นางศรีสมร วรรณใหม่	https://goo.gl/GzjAcW

ตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนาหลักสูตร

การศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อออกแบบกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยแต่งตั้งคณะกรรมการยกร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอดอยหล่อ ระดับประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในเขตพื้นที่อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน มีกระบวนการศึกษาดังนี้

1. ผลการศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐานประกอบการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในช่วงกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์และจัดการสนทนากลุ่มกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 4.3 สถานภาพ จำนวน อาชีพ และการศึกษาสูงสุด ของผู้ถูกสัมภาษณ์ และร่วมสนทนากลุ่ม

สถานภาพของผู้สนทนากลุ่ม	จำนวน	อาชีพ	การศึกษาสูงสุด
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน	2	รับจ้าง ทำสวน	มัธยมศึกษาตอนต้น
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	3	ค้าขาย ทำสวน	ประถมศึกษา
ผู้ปกครองนักเรียน	3	รับจ้าง ทำสวน	ประถมศึกษา
ครู	4	ข้าราชการ	ปริญญาโท
ผู้บริหารโรงเรียน	2	ข้าราชการ	ปริญญาโท
นักเรียน	6	-	-
รวม	20		

จากตาราง 4.3 ผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักเรียน กลุ่มครู กลุ่มผู้ปกครอง กลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลุ่มผู้บริหารโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

1. รูปแบบการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ของโรงเรียนทุกโรงเรียนจัดกิจกรรมเป็นกลุ่มฐานตามหมวดกิจกรรมของแต่ละช่วงชั้นมีครูแต่ละช่วงชั้นเป็นคณะทำงาน มีครูผู้รับผิดชอบและประสานกิจกรรมของช่วงชั้นในการดำเนินงานการจัดกิจกรรมเริ่มตั้งแต่การเตรียมงาน การดำเนินงาน การกำกับติดตามงานและการสรุปผลการดำเนินงาน มีการรวบรวมข้อมูลหลักฐานการดำเนินงาน ภาพกิจกรรมและผลงานสรุปเป็นแฟ้มเอกสารผลงานตามฐานกิจกรรมของแต่ละช่วงชั้น

2. ปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ของโรงเรียน ได้แก่

2.1 ลักษณะของกิจกรรมโดยโรงเรียนได้ดำเนินการตามนโยบาย ของรัฐบาลภายใต้ การกำกับและติดตามผลการดำเนินงานของกระทรวงศึกษาธิการ ในด้านโครงสร้างเวลาเรียนและ ตารางเรียน ด้านรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการดำเนินกิจกรรม ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดและ ประเมินผล การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ สถานศึกษาส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อม และมีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ เพียงพอต่อความต้องการ จัดการ เรียนการสอนด้วยกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตรงตาม เนื้อหา เหมาะสมกับ นักเรียนและบริบทของโรงเรียน และวัดผล ประเมินผลด้วยรูปแบบที่หลากหลาย

2.2 การจัดกิจกรรมครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่ม เวลารู้” เนื่องจากครูส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากกว่าการ เรียนรู้จากการทำแบบฝึกและการท่องจำ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ มีกำลังใจใน การเรียนรู้ และครูส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ครู ชุมชน เพื่อสร้าง สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งเชื่อว่ากิจกรรมทุกกิจกรรมตอบ โจทย์ Head (สมอง) Heart (หัวใจ) Hand (มือ) ตามแต่ละช่วงวัยของผู้เรียนทั้งสิ้น ส่วนโครงสร้าง กิจกรรมที่จัดประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมสร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้ กิจกรรมสร้างเสริม คุณลักษณะและค่านิยม และกิจกรรมสร้างเสริมทักษะ การทำงาน การดำรงชีพ และทักษะชีวิต ซึ่งการ ออกแบบกิจกรรมต้องเป็นไปตามพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนตามความ สนใจ และความถนัด โดยประเมิน องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เช่น อุปกรณ์ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบกับการติดตามและประเมินผล การปฏิบัติกิจกรรมเป็นระยะและต่อเนื่องตาม สภาพจริง

ด้านขั้นตอนการจัดกิจกรรมลดเวลา เรียน เพิ่มเวลารู้ พบว่า มีขั้นตอนการจัด กิจกรรมลดเวลา เรียน เพิ่มเวลารู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอบรม ผู้บริหารโรงเรียน และครู การประชุมและเตรียมความพร้อมทั้ง ผู้บริหาร ครู และนักเรียน การ ดำเนินงานตามแผนงาน การนิเทศติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ และสร้างความเข้าใจในการนำ นโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องพบปัญหาบ้างในการติดตามการดำเนิน กิจกรรมเนื่องจากผู้บริหารและครูมีภาระงานสอน งานกิจกรรมอื่นๆ ค่อนข้างมาก

2.3 สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ก็ใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรวัสดุราย หัวของนักเรียน ถ้าเป็นวัสดุในท้องถิ่นนักเรียนช่วยหามาบ้าง เช่น ใบตอง กัลฉ่าย แต่ก็มีปริมาณน้อย ต้องจัดซื้อโดยครู ทางคณะครูต้องการงบประมาณมาซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดกิจกรรม

2.4 การวัดและประเมินผล ด้านการประเมินความสำเร็จของกิจกรรม พบว่า มีการ ประเมินความสำเร็จของกิจกรรม ประกอบด้วย การประเมินผลตามสภาพจริง การ ประเมินผลจาก การมีส่วนร่วม และการประเมินผล After Action Review (AAR) โดยการสะท้อนของ ผู้บริหาร ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์และผู้สนับสนุน

ด้านผลการปฏิบัติ หรือผลลัพธ์ของโครงการ พบว่า มีผลการปฏิบัติ หรือผลลัพธ์ของ โครงการ โดยใช้การประเมินผล After Action Review (AAR) ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ สิ่งที

คาดหวัง สิ่งที่เกิดขึ้น จริง ความแตกต่างจากเดิม และสิ่งที่ได้เรียนรู้จาก กิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ซึ่งแบ่งออกได้ 2 ด้าน ประกอบด้วยด้านที่ 1 คือ ผู้เรียนประสบความสำเร็จ กับ ด้านที่ 2 คือ ผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จ

ในส่วนของข้อแนะนำอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามนโยบายของสถานศึกษา "ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้" ทางโรงเรียนควรวางแผนทำปฏิทินการจัดกิจกรรม กำหนดผู้รับผิดชอบ มีงบประมาณในการจัดหาสื่อ วัสดุให้เพียงพอ ที่สำคัญควรสอบถามหรือสำรวจความสนใจความต้องการของนักเรียนส่วนใหญ่จะทำให้เรียนอยากมาเรียนรู้ด้วย เช่นกิจกรรมทำขนมพื้นบ้านง่ายๆ เช่น ขนมกล้วยควรประชาสัมพันธ์การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเช่นกำหนดให้นักเรียนเอาใบตอง กล้วยมาจากบ้าน ครูเตรียมห้องครัว จัดหาแป้งทำขนม อุปกรณ์ การเรียนรู้ให้พร้อม ช่วงเวลาเรียนก็ได้ลงมือทำรู้สึกสนุก ไม่เครียด ทำเสร็จได้นำเสนอผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทดลองชิมอาหาร/ขนม รสชาติจะดีหรือไม่สำคัญอยู่ที่นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเองและกลุ่ม ประเด็นที่สำคัญคณะครู ผู้ปกครองเสนอแนะว่าควรออกแบบหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อจะได้เรียนรู้เชื่อมโยงภูมิปัญญาด้านอาหารคาว หวาน อาชีพ พิษผลการเกษตร ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้นักเรียนซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้

ประเด็นที่น่าสนใจในการดำเนินกิจกรรม "ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้" จะมีความยั่งยืนหากมีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับ งบประมาณที่ใช้ในการจัดกิจกรรมโดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กมีงบประมาณในการจัดกิจกรรมจำกัดส่งผลต่อการจัดหาสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย ครูผู้สอนต้องรายงานผลการจัดกิจกรรมตามสภาพจริง เพื่อทราบปัญหาที่แท้จริง ไม่เพียงแต่ประเมินให้ผ่านไปเท่านั้น

2. ผลการศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทางด้านการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้จัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้จำนวน 3 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 2 ท่าน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏดังนี้

2.1 โรงเรียนมีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น/การจัดกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้โดยโรงเรียนปรับและออกแบบตารางเรียนที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม "ลดเวลา เรียน เพิ่มเวลารู้" ตามแนวทางการบริหารจัดการจาก ชุดเอกสารกิจกรรม "ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้" ประกอบการดำเนินงาน โดยมีการจัดประชุมครูศึกษารูปแบบจากนโยบายการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้นำมาสู่การปฏิบัติ โดยกำหนดให้โรงเรียนเรียนภาควิชาการถึงเวลาบ่ายสองโมง โดยช่วงระยะเวลาหลังเลิกเรียน โรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ ปฏิบัติจริงและเป็นกิจกรรมที่มีความหลากหลายที่จะช่วยเพิ่มพูนทักษะการ คิดวิเคราะห์ ความมีน้ำใจต่อกัน การทำงานเป็นทีมและที่สำคัญมีการจัดกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนได้ ค้นหาศักยภาพและความชอบหรือความสามารถของตนเอง ตลอดทั้งกิจกรรมภูมิปัญญาในท้องถิ่น เช่น การทำขนมพื้นบ้านแบบง่ายๆ นักเรียนจะสนุกสนานเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรม

2.2 ปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสำเร็จต่อการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ 1) การประชุมครูและเตรียมการครู การก่อนดำเนินงาน 2) การจัดทำแผนการจัดกิจกรรม ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้และตารางปฏิทินงาน 3) แนวทางการจัดฐานกลุ่มกิจกรรม แต่ละช่วงชั้น และคณะครูที่รับผิดชอบ 4) รูปแบบกิจกรรม ใบงานกิจกรรมแต่ละกิจกรรม ของแต่ละฐานกลุ่มกิจกรรม 5) การสร้างสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่าง ผู้บริหารกับครู ครูกับครู และนักเรียนกับครู 6) ผลงานกิจกรรมและภาพถ่ายกิจกรรม แสดงผลงาน 7) การแสดงความชื่นชอบกิจกรรมและผลงานของนักเรียน 8) การสรุปความพึงพอใจและความสำเร็จในการจัดกิจกรรม 9) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนการดำเนินกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เพื่อสะท้อนผลหลังการปฏิบัติ

2.2.1 เนื้อหาสาระหลักสูตรโรงเรียนออกแบบกิจกรรมที่หลากหลาย สอดคล้องกับช่วงวัย สนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของนักเรียน ซึ่งพิจารณาจากกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการอยู่และหรือเลือกจาก กิจกรรมในชุดเอกสารกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้” หรือ จากสื่อและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ และเนื้อหาที่นักเรียนสนใจเป็นเรื่องใกล้ตัว เช่นการทำอาหาร ทำขนมทำของเล่นง่ายๆ งานอาชีพ ประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น เป็นต้น

2.2.2 การจัดกิจกรรมหรือสร้างประสบการณ์แก่นักเรียนในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของโรงเรียน ได้ออกแบบเป็นกลุ่มฐาน กิจกรรมของแต่ละช่วงชั้น ภายใต้กลุ่มหมวดกิจกรรมสร้างเสริมสมรรถนะและการเรียนรู้สร้างเสริม คุณลักษณะและค่านิยม สร้างเสริมทักษะการทำงานและทักษะอาชีพ ซึ่งรายการกิจกรรมและสาระกิจกรรมของโรงเรียน เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ในกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรม โครงการพัฒนาของโรงเรียนที่ปฏิบัติอยู่ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนมีกิจกรรมโครงการที่หลากหลายที่กำหนดไว้ จึงได้นำกิจกรรมในแต่ละโครงการมาผนวกจัดเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ และมี กิจกรรมในส่วนที่เพิ่มเติมเข้ามาจากโรงเรียนต้นแบบนำร่องที่โรงเรียนได้ไปศึกษาดูงาน โดยมีการ ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน การจัดกลุ่มฐานกิจกรรม ได้ยี่ตระดับช่วงชั้นเป็นหลัก เพราะสามารถแบ่งกลุ่มครูผู้รับผิดชอบ และจัดกิจกรรมในแต่ละชั้นของช่วงชั้น เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มสาระการเรียนรู้และตามกลุ่ม หมวดกิจกรรมที่กำหนดในคู่มือการบริหารจัดการเรียนรู้ กิจกรรม ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นการจัดกิจกรรมในแต่ละระดับชั้น/ช่วงชั้น ปัญหาจึงอยู่ที่การออกแบบ กิจกรรม กำหนดกิจกรรมและจัดกิจกรรมที่ต้องมีจำนวนพอเพียง และหลากหลายสอดคล้องกับ นักเรียนในแต่ละระดับชั้น เวลาและระยะเวลาต้องพอเหมาะพอดีในการ จัดกิจกรรมแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ ในภาคเรียน ทั้งนี้เพราะต้องจัดทุกชั้น ทุกวันในแต่ละสัปดาห์ ตลอดภาคเรียน ดังนั้นรายการ กิจกรรม รูปแบบกลุ่มฐานกิจกรรม จึงต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและ ศักยภาพของครู ตลอดจนวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ข้อได้เปรียบของการจัดกลุ่มฐานกิจกรรมเป็นช่วงชั้น ก็คือ คณะครูในแต่ละ ช่วงชั้น สามารถทำงานร่วมกัน สะดวกต่อการออกแบบกิจกรรมที่ต้องให้สอดคล้องกับวัย พัฒนาการของนักเรียน ซึ่งอยู่ในระดับช่วงชั้นเดียวกัน นอกจากนั้นจะทำให้กิจกรรมมีความครอบคลุมกลุ่มสาระ การเรียนรู้ และเนื้อหาสาระรายวิชาของแต่ละชั้น ในกรณีที่ครูมีจำนวนน้อย ต้องจัดกลุ่มครูตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในการออกแบบกิจกรรม กำหนดรูปแบบและรายการกิจกรรมในทุก ระดับชั้น หรือช่วงชั้น โดยใช้กลุ่มกิจกรรมเป็นฐานความรู้ในการจัดกิจกรรม

ปัญหาการปฏิบัติจะอยู่ที่ การวางแผนงาน การดำเนินงาน การกำกับติดตาม การสรุป และประเมินผลงาน ที่ต้องมีเวลาที่เหมาะสม มีการประชุมติดตามผลเป็นระยะ ประกอบกับ โรงเรียนมีความตระหนักให้ความสำคัญและตื่นตัว จึงได้ ศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบนาร่อง ประชุมชี้แจงให้ความรู้ จัดแบ่งกลุ่มครูตามช่วงชั้นเป็นคณะทำงาน ในการเตรียมออกแบบกิจกรรม กำหนดแผนกิจกรรม ตารางปฏิทินกิจกรรมและผู้รับผิดชอบ และ ในช่วงดำเนินงาน คณะครูได้ดำเนินงานตามแผนปฏิทินกิจกรรม มีการจัดเก็บเอกสาร ข้อมูลหลักฐาน

2.2.3 สื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ผู้บริหารสถานศึกษาประสาน และแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน แหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา และภูมิปัญญาต่างๆ มาร่วมจัดกิจกรรม “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2.2.4 การวัดและประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษากำกับ นิเทศติดตามการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ

2.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร

2.3.1 ควรมีการจัดสรรงบประมาณมาใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อจัดซื้อ จัดหาสื่อวัสดุที่โรงเรียนใช้ในการจัดกิจกรรม

2.3.2 ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน หน่วยงานอื่นๆ ในท้องถิ่น เพื่อประสานขอความร่วมมือในการจัดหาสื่อ วัสดุดิบ วิทยากร มาใช้ในการจัดกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 ผลการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

การออกแบบและสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาจากการนำผลการวิเคราะห์แนวคิดและการศึกษาข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 มาเป็นพื้นฐานกำหนดองค์ประกอบโครงสร้างหลักสูตร มีการดำเนินงานดังนี้

1. กำหนดสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรโดยพิจารณาจากข้อมูลที่ศึกษาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับแก้ไขพุทธศักราช 2545 และเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาวิเคราะห์นโยบาย คู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้”

2. กำหนดชื่อหลักสูตรโดยระบุชื่อของหลักสูตรให้สอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและการพัฒนา

3. กำหนดวิสัยทัศน์ หลักการของหลักสูตร โดยกำหนดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นเพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมาย และจุดประสงค์ของหลักสูตร

4. กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร สมรรถนะของผู้เรียน เป็นการคาดหวังผลที่ได้และสิ่งที่เกิดกับตัวผู้เรียนเมื่อผ่านการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและหลักการของหลักสูตร

5. ศึกษาสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียน เงื่อนไขการใช้หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร โครงสร้างเวลาเรียน จัดเนื้อหาสาระของหลักสูตร โดยกำหนดเนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อต่างๆ ตามลำดับดังนี้

5.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้

5.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นกับมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายสอดคล้องกับช่วงวัย สนองความสนใจ ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ซึ่งพิจารณาจากกิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ และหรือพัฒนากิจกรรมขึ้นเอง หรือจากสื่อและแหล่งเรียนรู้อื่นๆ รวมถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ หลักการประเมินผลการเรียนรู้ กำหนดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์องค์ความรู้โดยให้แต่ละกิจกรรมเป็นการค้นคว้าหาความรู้ร่วมกันที่เน้นการปฏิบัติ การใช้วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้สื่อ วัสดุ แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และการนำเสนอผลงาน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้จัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) รูปแบบของ Driver & Bell, 1986 และเพิ่มพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการทำขนมและอาหารพื้นบ้าน 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นนำ (Orientation) เป็นขั้นที่ครูกำหนดสถานการณ์ หรือปัญหาในการเรียนรู้ อธิบายจุดมุ่งหมาย และสนทนาเพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการอยากรู้อยากเรียน
- 2) ขั้นทบทวนความรู้เดิม (Elicitation) ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ โดยคละความสามารถ เก่ง ปานกลาง อ่อน ครูนำเสนอปัญหาหรือสถานการณ์ที่กำหนดให้ พร้อมตั้งคำถามที่ให้นักเรียนนำความรู้หรือประสบการณ์เดิมมา สรุปเขียนในรูปของผังมโนทัศน์แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ร่วมกันพิจารณาความเหมือนหรือความแตกต่าง ที่เกิดจากความคิดของตนเองและของผู้อื่น
- 3) ขั้นปรับเปลี่ยนความคิด (Restructuring of ideas) เป็นขั้นตอนที่ครูกำหนดให้นักเรียนศึกษาเรียนรู้จากวิทยากรภูมิปัญญาแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ศึกษาเพื่อนำแนวคิดมาวางแผนออกแบบ ทดลอง สืบค้นข้อมูล รวบรวมข้อมูล อภิปรายผลร่วมกันเพื่อให้เกิดแนวความคิดใหม่หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยให้ผู้เรียนช่วยกันหาแนวทางหรือเหตุผลมาสนับสนุนแนวความคิดหรือความรู้ใหม่ที่นักเรียนมีความพึงพอใจ
- 4) ขั้นนำความคิดไปใช้ (Application of the new ideas) ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันนำแนวความคิดที่ได้จากความรู้ใหม่มาใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น แล้วร่วมกันกำหนดสถานการณ์ขึ้น พร้อมกับหาวิธีการแก้ปัญหาในสถานการณ์นั้นๆ
- 5) ขั้นทบทวน (Review) ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มทบทวนความรู้และความเข้าใจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดบทเรียน นำความรู้จากประสบการณ์เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ในรูปของผังมโนทัศน์และสรุปองค์ความรู้ใหม่ร่วมกันอีกครั้ง ทั้ง 5 ขั้นตอน มีความสอดคล้องและเอื้อที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ กล่าวคือ ขั้นนำและขั้นตั้งความคิดเป็นขั้นที่ได้ให้ความสำคัญกับความรู้เดิมของผู้เรียน ขั้นปรับเปลี่ยนความคิดและนำความคิดไปใช้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มโดยผ่านกระบวนการคิด และนำความรู้ไปใช้ และขั้นทบทวนเป็นขั้นตรวจสอบ ความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนหลังสิ้นสุดการเรียนที่เปลี่ยนไปรูปแบบดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับ การจัดกิจกรรมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น

5.3 กำหนดสื่อที่ใช้ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเนื้อหาและกิจกรรมที่กำหนด

5.4 กำหนดการประเมินผล โดยกำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาและกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการตรวจสอบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น บรรลุจุดประสงค์ นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือไม่ ทั้งด้านความรู้ การปฏิบัติ เจตคติ และการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้จากการออกแบบและนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

5.5 กำหนดการเขียนบันทึกหลังจัดกิจกรรมเพื่อจะได้นำมาวิเคราะห์ผลการจัดกิจกรรม เพื่อการปรับปรุง พัฒนากิจกรรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

หลังจากที่ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปจัดพิมพ์ เข้าเล่มนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพโดยการประเมินโครงร่างหลักสูตร ดังนี้

ผลการประเมินโครงร่างหลักสูตร มีรายละเอียด ดังนี้

ผลการประเมินคุณภาพโครงร่างหลักสูตรโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้าน การพัฒนาหลักสูตร และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตร ได้ผลดังนี้

ตาราง 4.4 ผลการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลความหมาย
1	ความเหมาะสมและความสอดคล้องของสภาพปัญหา	4.60	0.55	มากที่สุด
2	หลักการและเหตุผลของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความสำเร็จในการพัฒนาหลักสูตร	4.40	0.41	มาก
3	ความเหมาะสมของจุดประสงค์ของหลักสูตร	4.80	0.45	มากที่สุด
4	ความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ	4.60	0.55	มากที่สุด
5	ความเหมาะสมของกิจกรรมที่ใช้ในการเรียนการสอน	4.20	0.45	มาก
6	ความเหมาะสมของสื่อและนวัตกรรมที่ใช้	4.60	0.55	มากที่สุด
7	ความเหมาะสมของระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน	4.60	0.55	มากที่สุด
8	ความชัดเจนของภาษา	4.40	0.55	มาก
9	การประเมินผลของหลักสูตร องค์ประกอบต่างๆ ของโครงร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ว่ามีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ ในสภาพจริงได้เพียงใด ความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
ภาพรวม		4.40	0.41	มาก

จากตาราง 4.4 ผลการประเมินความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาในภาพรวม พบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณาแต่ละรายด้านพบว่าด้านที่ความสอดคล้องและความเหมาะสมของหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด คือความเหมาะสมของจุดประสงค์ของหลักสูตร, ความสอดคล้องของสภาพปัญหา, เนื้อหาสาระ, สื่อและนวัตกรรมที่ใช้ และระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 และ 4.60 ตามลำดับ

การปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตร

หลังจากผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของโครงสร้างหลักสูตรที่ออกแบบและสร้างขึ้นแล้ว นำหลักสูตรในส่วนที่มีข้อบกพร่องมาปรับปรุงให้สมบูรณ์และพร้อมที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา

การทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการนำหลักสูตรที่ได้ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องจากผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 2 มาทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง แบ่งการดำเนินงานเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษานำร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข และ 2) การทดลองใช้หลักสูตรที่สมบูรณ์เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร ดังรายละเอียดดังนี้

1. ผลการศึกษานำร่อง (Pilot study)

การศึกษานำร่องเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้จากการใช้หลักสูตรจากสถานการณ์จริง และประเมินความเหมาะสมการใช้หลักสูตรโดยทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 6 โรงเรียนวัดหนองหลัว ตำบลยางคราม อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ดังนี้

ชั้นที่ทดลอง	จำนวนนักเรียน	หน่วยการเรียนรู้ที่ทดลอง	จำนวนเวลาที่ทดลอง
ประถมศึกษาปีที่ 1-3	23	หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ขนม พื้นบ้านอำเภอดอยหล่อ	20
ประถมศึกษาปีที่ 4-6	24	หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 อาหาร พื้นบ้านอำเภอดอยหล่อ	20
รวม	47	-	-

ผลการทดลองนำร่องพบว่ามีข้อบกพร่องที่ควรนำมาแก้ไขในการทดลองครั้งต่อไป ดังนี้

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1-3 มีจำนวน 20 ข้อ มีจำนวนมาก ทำให้นักเรียนที่อ่านไม่คล่องใช้เวลาทำนาน รู้สึกเบื่อ ไม่อยากทำ

2. บางกิจกรรมใช้เวลานานเกินกำหนดในการทดลองเช่นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การทำข้าวต้มหัวหงอก ใช้เวลาในการต้มข้าวต้มที่มัดเสร็จแล้วประมาณ 1 ชั่วโมง ต้องวางแผนกับวิทยากรไว้ล่วงหน้าโดยนำข้าวต้มที่สุกแล้วมาเป็นตัวอย่างเพื่อลดเวลาการต้มจริงเพียงต้องการให้นักเรียนเรียนรู้ขั้นตอนการต้มให้สุก

1. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้กำหนดขั้นตอนการสอนแบบ สรรค์สร้างองค์ความรู้ของ Diver and Bell ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นตั้งความคิด ขั้นปรับเปลี่ยนความคิด ทำความกระจ่างแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นฝึกปฏิบัติจริง และขั้นสรุปองค์ความรู้ โดยมีวิทยากรภูมิปัญญาและครูสอนร่วมกัน พบว่า การสอนในขั้นปรับเปลี่ยนความคิดยังไม่ชัดเจน เนื่องจากนักเรียนยังขาดประสบการณ์พื้นฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ขาดทักษะวิเคราะห์ข้อมูลทำให้สรุปองค์ความรู้ไม่ได้

2. เครื่องมือวิจัย ได้แก่ เอกสารหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้จำนวน 2 หน่วย ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องขนมพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อใช้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 9 แผน และหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องอาหารพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อใช้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 9 แผน ดังรายละเอียดตามตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4.5 ชื่อหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้

ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	ชื่อแผนการจัดการเรียนรู้
1. ขนมพื้นบ้าน อำเภอดอยหล่อ	1. สสำรวจชื่อขนมพื้นบ้าน อำเภอดอยหล่อ 2. ขนมจ็อก 3. ขนมข้าวต้มหัวหงอก 4. ขนมข้าววิตุ 5. ขนมศาลาอ่อน 6. ขนมกล้วย 7. ขนมปาด 8. ขนมเกลือ 9. โครงการขนมพื้นบ้าน 10. โครงการขนม พื้นบ้าน	2. อาหารพื้นบ้าน อำเภอดอยหล่อ	1. สสำรวจชื่ออาหาร พื้นบ้านอำเภอดอยหล่อ 2. แกงขนุน 3. ลาบ 4. แกงฟักเขียว 5. แกงอ่อม 6. แกงยังเล 7. ท่อหนึ่ง 8. แกงโหะ 9. โครงการอาหาร พื้นบ้าน 10. โครงการอาหาร พื้นบ้าน

จากผลการพัฒนาหลักสูตร พบว่า ได้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอดอยหล่อ จังหวัดเชียงใหม่ที่สังเคราะห์จากแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร นำมาสร้างโครงร่างหลักสูตรมีองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ คำชี้แจงในการใช้หลักสูตร ความนำ วิสัยทัศน์ พันธกิจ หลักการ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร สารและมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ เนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดการเรียนการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีหน่วยเรียนรู้จำนวน 2 หน่วยคือ หน่วยที่ 1 ขนมหินบ้านอำเภอดอยหล่อ หน่วยที่ 2 อาหารพื้นบ้านอำเภอดอยหล่อ สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้จริง และทั้งสองหน่วยการเรียนรู้ประกอบไปด้วยแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยละ 10 แผนการเรียนรู้ รวมทั้งหมด 20 แผนการเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้องค์ประกอบเดียวกันคือ 1) ผลการเรียนรู้ 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) สารสำคัญ 4) สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) การวัด และประเมินผล 7) สื่อ และแหล่งการเรียนรู้ 8) บันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ 9) กิจกรรมเสนอแนะ และ 10) ภาคผนวก ใบงาน ใบความรู้

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรที่สมบูรณ์เพื่อหาประสิทธิภาพของหลักสูตรและผลการใช้หลักสูตร ดังรายละเอียดดังนี้

เป็นการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 4 โรงเรียนจาก 4 ตำบล ดังนี้

ชื่อโรงเรียน	ตำบล	จำนวนนักเรียน		รวม
		ชั้นประถมศึกษาตอนต้น	ชั้นประถมศึกษาตอนปลาย	
1.บ้านใหม่หนองหอย	สันติสุข	25	68	93
2.บ้านสามหลัง	สองแคว	44	62	106
3.บ้านเหล่าเป้า	ดอยหล่อ	72	56	128
4.วัดศรีดอนชัย	ยางคราม	34	41	75

ประชากรในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอดอยหล่อ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 4

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนระดับประถมศึกษาได้แก่นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในอำเภอดอยหล่อจำนวน 4 โรงเรียน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) จากจำนวน 4 ตำบล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการทดลองครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ปฐมนิเทศชี้แจงการจัดกิจกรรมการใช้หลักสูตรในคาบกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ทดสอบก่อนเรียน

ระยะที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร ผู้วิจัยแนะนำวิธีการ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ให้กับครู และวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้วิจัยดำเนินการสอนสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 10 สัปดาห์ รวมระยะเวลาทั้งหมด 20 ชั่วโมง โดยจัดกิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยร่วมกับครูผู้สอนและวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นดำเนินการจัดการเรียนรู้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ใช้หลักสูตรชมพื้นบ้านอำเภออดอยหล่อ จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้หลักสูตรอาหารพื้นบ้านอำเภออดอยหล่อ จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้

ระยะที่ 3 ทดสอบหลังเรียนจากการใช้หลักสูตรโดยใช้แบบทดสอบฉบับเดียวกับแบบทดสอบก่อนเรียน

ผลการประเมินหลังทดลองใช้หลักสูตรโดยทดสอบและประเมินความพึงพอใจของนักเรียน

หลังจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น และตอนปลายทั้ง 4 โรงเรียนทดสอบหลังเรียนแล้ว นำผลมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมและจำแนกเป็นรายโรงเรียนตามระดับชั้น ดังนี้

ตาราง 4.6 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในภาพรวมหลังจากเรียนรู้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภออดอยหล่อ

ระดับชั้น	N	ก่อนเรียน	S.D.	หลังเรียน	S.D.	df	t
ประถมศึกษาตอนต้น	175	3.71	1.25	6.78	0.84	174	27.07
ประถมศึกษาตอนปลาย	227	8.94	1.91	13.17	1.66	226	28.44

จากตาราง 4.6 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลายในภาพรวมหลังจากเรียนรู้จากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ พบว่า มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 6.78$, S.D. = 0.84) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 1.25) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 13.17$, S.D. = 1.66) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 8.94$, S.D. = 1.91) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.7 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนวัดศรีดอนชัย ตำบลยางคราม อำเภอดอยหล่อ

ระดับชั้น	N	ก่อนเรียน	S.D.	หลังเรียน	S.D.	df	t
ประถมศึกษาตอนต้น	34	4.09	1.13	6.56	0.66	33	12.41
ประถมศึกษาตอนปลาย	41	8.68	1.58	13.41	1.98	40	13.54

จากตาราง 4.7 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนวัดศรีดอนชัย ตำบลยางคราม อำเภอดอยหล่อ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 6.56$, S.D. = 0.66) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 1.13) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 13.41$, S.D. = 1.98) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 8.68$, S.D. = 1.58) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.8 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อ

ระดับชั้น	N	ก่อนเรียน	S.D.	หลังเรียน	S.D.	df	t
ประถมศึกษาตอนต้น	44	3.55	1.17	6.68	0.85	43	15.94
ประถมศึกษาตอนปลาย	62	8.97	2.00	13.21	1.62	61	17.00

จากตาราง 4.8 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 6.68$, S.D. = 0.85) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 1.17) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 13.21$, S.D. = 1.62) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 8.97$, S.D. = 2.00) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.9 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ

ระดับชั้น	N	ก่อนเรียน	S.D.	หลังเรียน	S.D.	df	t
ประถมศึกษาตอนต้น	72	3.60	1.30	7.01	0.81	71	18.03
ประถมศึกษาตอนปลาย	56	8.79	1.76	12.88	1.52	55	13.40

จากตาราง 4.9 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 7.01$, S.D. = 0.81) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 1.30) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 12.88$, S.D. = 1.52) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 8.79$, S.D. = 1.76) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.10 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนบ้านใหม่หนองหอยตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อ

ระดับชั้น	N	ก่อนเรียน	S.D.	หลังเรียน	S.D.	df	t
ประถมศึกษาตอนต้น	25	3.88	1.34	6.60	1.00	24	8.28
ประถมศึกษาตอนปลาย	68	9.19	2.11	13.24	1.13	67	13.63

จากตาราง 4.10 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะในโรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อ พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 6.60$, S.D. = 1.00) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 1.34) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{X} = 13.24$, S.D. = 1.13) สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X} = 9.19$, S.D. = 2.11) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการประเมินความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น และตอนปลายในภาพรวมและจำแนกเป็นรายโรงเรียน

หลังจากนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น และตอนปลายทั้ง 4 โรงเรียนตอบแบบประเมินความพึงพอใจหลังเรียนแล้ว นำผลมาวิเคราะห์เป็นภาพรวมและจำแนกเป็นรายโรงเรียนตามระดับชั้นและโรงเรียน ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นในภาพรวมที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ อำเภอดอยหล่อ ดังตาราง 10

ตาราง 4.11 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นอำเภอต๋อยหล่อ
ในภาพรวมที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริม
ทักษะ (n = 175)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้อัตราการเรียนลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	2.64	0.54	มาก
2. นักเรียนรู้จักขมในท้องถิ่นจากกิจกรรมลดเวลาเรียน	2.68	0.50	มาก
3. นักเรียนมีความสุขได้ลงมือทำขม	2.63	0.55	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	2.65	0.56	มาก
5. นักเรียนจะเอาวิธีการทำขมไปทดลองทำที่บ้าน	2.71	0.50	มาก
รวม	2.66	0.23	มาก

จากตาราง 4.11 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น อำเภอต๋อย
หล่อในภาพรวมที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริม
ทักษะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.66$, S.D. = 0.23)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายอำเภอต๋อยหล่อ
ที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ ดังตาราง 4.12

ตาราง 4.12 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายอำเภอต๋อย
หล่อในภาพรวม ที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรม
เสริมทักษะ (n = 227)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้อัตราการเรียนลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	4.37	1.03	มาก
2. นักเรียนรู้จักท้องถิ่นมากขึ้นจากกิจกรรมทำอาหารพื้นบ้าน	4.50	0.71	มาก
3. นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมทำอาหารพื้นบ้าน	4.20	0.98	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	4.41	0.87	มาก
5. นักเรียนจดจำเรื่องราวในบทเรียนได้เป็นอย่างดี	4.65	0.78	มากที่สุด
6. สอนตามลำดับจากง่ายไปหายาก	4.12	1.10	มาก
7. หลังจากเรียนจบแล้ว อยากเรียนเรื่องอื่นต่อไปทันที	4.32	0.82	มาก
8. นักเรียนได้เรียนรู้จากการฝึกลงมือทำด้วยตนเอง	4.09	1.00	มาก
9. นักเรียนจะเอาวิธีการทำอาหารไปทดลองทำที่บ้าน	4.37	0.89	มาก
รวม	4.33	0.53	มาก

จากตาราง 4.12 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายอำเภอตอยหล่อในภาพรวมที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะชั้นประถมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีความพึงพอใจในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.53)

ตาราง 4.13 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนวัดศรีดอนชัย ตำบลยางคราม อำเภอตอยหล่อ ที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 34)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้ถึงคาบกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	2.70	0.41	มาก
2. นักเรียนรู้จักขมในท้องถิ่นจากกิจกรรมลดเวลาเรียน	2.66	0.43	มาก
3. นักเรียนมีความสุขได้ลงมือทำขม	2.48	0.55	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	2.64	0.51	มาก
5. นักเรียนจะเอาวิธีการทำขมไปทดลองทำที่บ้าน	2.51	0.49	มาก
รวม	2.59	0.23	มาก

จากตาราง 4.13 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนวัดศรีดอนชัย ตำบลยางคราม อำเภอตอยหล่อ ที่มีต่อการเรียนโดย หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.59$, S.D. = 0.23)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนวัดศรีดอนชัย ตำบลยางคราม อำเภอตอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ ดังตาราง 4.14

ตาราง 4.14 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนวัดศรีดอนชัย ตำบลยางคราม อำเภอตอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 41)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้ถึงคาบกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	3.85	1.16	มาก
2. นักเรียนรู้จักท้องถิ่นมากขึ้นจากกิจกรรมทำอาหารพื้นบ้าน	4.50	0.70	มาก
3. นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมทำอาหารพื้นบ้าน	3.59	1.22	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	4.38	0.92	มาก
5. นักเรียนจดจำเรื่องราวในบทเรียนได้เป็นอย่างดี	4.29	1.17	มาก

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
6. สอนตามลำดับจากง่ายไปหายาก	3.85	1.16	มาก
7. หลังจากเรียนจบแล้ว อยากเรียนเรื่องอื่นต่อไปทันที	4.30	0.83	มาก
8. นักเรียนได้เรียนรู้จากการฝึกลงมือทำด้วยตนเอง	3.49	1.20	มาก
9. นักเรียนจะเอาวิธีการทำอาหารไปทดลองทำที่บ้าน	4.38	0.92	มาก
รวม	4.05	0.42	มาก

จากตาราง 4.14 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนวัดศรีดอนชัย ตำบลยางคราม อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะพบว่ามีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.42)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ โรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อ ดังตาราง 4.15

ตาราง 4.15 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 44)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้งานกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	2.51	0.62	มาก
2. นักเรียนรู้จักขมในท้องถิ่นจากกิจกรรมลดเวลาเรียน	2.60	0.51	มาก
3. นักเรียนมีความสุขได้ลงมือทำขม	2.65	0.54	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	2.65	0.61	มาก
5. นักเรียนจะเอาวิธีการทำขมไปทดลองทำที่บ้าน	2.74	0.44	มาก
รวม	2.61	0.24	มาก

จากตาราง 4.15 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะมีความพึงพอใจค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.61$, S.D. = 0.24)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อ ที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ ดังตาราง 4.16

ตาราง 4.16 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อ ที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 62)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้งานกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	4.50	0.84	มาก
2. นักเรียนรู้จักท้องถิ่นมากขึ้นจากกิจกรรมทำอาหารที่บ้าน	4.42	0.74	มาก
3. นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมทำอาหารที่บ้าน	4.34	0.75	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	4.27	0.86	มาก
5. นักเรียนจดจำเรื่องราวในบทเรียนได้เป็นอย่างดี	4.79	0.50	มากที่สุด
6. สอนตามลำดับจากง่ายไปหายาก	4.27	0.97	มาก
7. หลังจากเรียนจบแล้ว อยากเรียนเรื่องอื่นต่อไปทันที	4.22	0.83	มาก
8. นักเรียนได้เรียนรู้จากการฝึกลงมือทำด้วยตนเอง	4.27	0.79	มาก
9. นักเรียนจะเอาวิธีการทำอาหารไปทดลองทำที่บ้าน	4.27	0.86	มาก
รวม	4.36	0.30	มาก

จากตาราง 4.16 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านสามหลัง ตำบลสองแคว อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.30)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ โรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อ ดังตาราง 4.17

ตาราง 4.17 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 72)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้ถึงคาบกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	2.63	0.49	มาก
2. นักเรียนรู้จักขนมในท้องถิ่นจากกิจกรรมลดเวลาเรียน	2.66	0.49	มาก
3. นักเรียนมีความสุขได้ลงมือทำขนม	2.57	0.56	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	2.59	0.56	มาก
5. นักเรียนจะเอาวิธีการทำขนมไปทดลองทำที่บ้าน	2.70	0.52	มาก
รวม	2.63	0.22	มาก

จากตาราง 16 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะโดยภาพรวม 4.57 อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.63$, S.D. = 0.22)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ ดังตาราง 4.18

ตาราง 4.18 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 56)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้ถึงคาบกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	3.89	1.30	มาก
2. นักเรียนรู้จักท้องถิ่นมากขึ้นจากกิจกรรมทำอาหารพื้นบ้าน	4.38	0.78	มาก
3. นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมทำอาหารพื้นบ้าน	4.03	1.12	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	4.53	0.86	มาก
5. นักเรียนจดจำเรื่องราวในบทเรียนได้เป็นอย่างดี	4.38	0.91	มาก
6. สอนตามลำดับจากง่ายไปหายาก	3.82	1.29	มาก
7. หลังจากเรียนจบแล้ว อยากเรียนเรื่องอื่นต่อไปทันที	4.23	0.87	มาก
8. นักเรียนได้เรียนรู้จากการฝึกลงมือทำด้วยตนเอง	4.03	1.12	มาก
9. นักเรียนจะเอาวิธีการทำอาหารไปทดลองทำที่บ้าน	4.49	0.88	มาก
รวม	4.19	0.41	มาก

จากตาราง 4.18 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านเหล่าเป่า ตำบลดอยหล่อ อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.41)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ โรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข

อำเภอดอยหล่อ ดังตาราง 4.19

ตาราง 4.19 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 25)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้ถึงคาบกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	2.48	0.65	มาก
2. นักเรียนรู้จักขมในท้องถิ่นจากกิจกรรมลดเวลาเรียน	2.72	0.61	มาก
3. นักเรียนมีความสุขได้ลงมือทำขม	2.68	0.55	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	2.76	0.52	มาก
5. นักเรียนจะเอาวิธีการทำขมไปทดลองทำที่บ้าน	2.68	0.55	มาก
รวม	2.54	0.29	มาก

จากตาราง 4.19 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นโรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข อำเภอดอยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.54$, S.D. = 0.29)

ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการเรียนโดยหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ ดังตาราง 4.20

ตาราง 4.20 ผลการวิเคราะห์ค่าความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข อำเภอต๋อยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ (n = 68)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. นักเรียนอยากให้งานกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้เร็วๆ	4.82	0.42	มากที่สุด
2. นักเรียนรู้จักท้องถิ่นมากขึ้นจากกิจกรรมทำอาหารที่บ้าน	4.49	0.65	มาก
3. นักเรียนมีความสุขกับกิจกรรมทำอาหารที่บ้าน	4.37	0.75	มาก
4. กิจกรรมน่าสนใจ และน่าติดตาม	4.27	0.83	มาก
5. นักเรียนจดจำเรื่องราวในบทเรียนได้เป็นอย่างดี	4.85	0.35	มากที่สุด
6. สอนตามลำดับจากง่ายไปหายาก	4.25	0.95	มาก
7. หลังจากเรียนจบแล้ว อยากเรียนเรื่องอื่นต่อไปทันที	4.32	0.77	มาก
8. นักเรียนได้เรียนรู้จากการฝึกลงมือทำด้วยตนเอง	4.13	0.85	มาก
9. นักเรียนจะเอาวิธีการทำอาหารไปทดลองทำที่บ้าน	4.14	0.87	มาก
รวม	4.40	0.27	มาก

จากตาราง 4.20 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านใหม่หนองหอย ตำบลสันติสุข อำเภอต๋อยหล่อที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับจัดกิจกรรมเสริมทักษะ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.27)

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร

การปรับปรุงหลักสูตร มีจุดประสงค์เพื่อนำหลักสูตรที่นำไปทดลองใช้และประเมินผลการใช้แล้วมาปรับปรุงเป็นหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะนำไปใช้และเผยแพร่ โดยการนำผลจากการประเมินหลักสูตรจากเครื่องมือต่างๆ ข้อเสนอแนะของครู ผู้บริหาร นักเรียนตลอดทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นวิทยากร ตลอดจนนำข้อมูลจากการจัดประชุมสัมมนาผลการใช้หลักสูตร การออกแบบการจัดการเรียนรู้มาดำเนินการปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดต่างๆ ของหลักสูตร จนได้หลักสูตรที่สมบูรณ์สามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป